

وزارت معارف

معینیت تعلیمات عمومی

ریاست عمومی نظارت تعلیمی

ریاست انکشاف پالیسی نظارت تعلیمی

د ښوونیزې رهنمای څارنې لارښود نظارت تعلیمی

واری معارف
معینیت تعلیمات عمومی
ریاست عمومی نظارت تعلیمی
ریاست انکشاف پالیسی نظارت تعلیمی

رهنمای نظارت تعلیمی

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ. ش.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دور نمای معارف افغانستان Ministry of Education Vision

دیدگاه وزارت معارف افغانستان انکشاف قوای بشری مطابق با اساسات دین مبین اسلام، تعهدات ملی و بین المللی و احترام به حقوق بشر، از طریق تسهیل دسترسی عادلانه به تعلیم و تربیه با کیفیت برای همه اتباع کشور می باشد تا بتوانند در انکشاف پایدار، رشد اقتصادی، ثبات و امنیت کشور فعالانه سهم بگیرند. برای تحقق این امر، وزارت معارف باید به یک اداره مدرن، مؤثر، با منافع مالی کافی و حساسه تبدیل شده و فرصت های آموزشی لازم را بدون هیچ گونه تبعیض و نا برابری برای اطفال و بزرگسالان در سراسر کشور فراهم سازد.

رسالت علمی و تعلیمی ما:

علم و دانش از جمع نعمات بزرگ و با ارزش خداوند عزوجل محسوب می‌گردد، چراکه علم و معرفت یگانه وسیله شناختن خود و پروردگارش می‌باشد و در دین مقدس اسلام مانند عبادات دیگر، کسب علم هم بر هر مرد و زن فرض گردیده است.

اولوالامر در هر جامعه مکلفیت دارد تا شرایط مناسب کسب علم و دانش را برای همه افراد آن جامعه فراهم سازد، و از همین طریق است که انسانها به عروج و تعالی میرسند و به اسایش و رفاه نایل می‌گردند.

افغانستان مانند کشورهای پیشرفته دیگر نظام تعلیمی سابقه داری ندارد، و فقط در قرن نوزده شامل صف تعلیم و تربیه جدید گردیده است که میتوان عمر آن را یک قرن شمرد.

در سال ۱۳۵۷ خورشیدی قیام مسلحانه علیه نظام حاکم وقت و بعدتر از آن در سال های ۱۳۷۲ - ۱۳۸۱ خورشیدی، جنگ های داخلی ویرانگر، بنیاد نظام تعلیمی را تخریب نمود، هزاران معلم کشته و یک تعداد آواره شدند، و در همین مقطع زمان طولانی هزاران طفل و نوجوان کشور آواره و بیجا شدند، با مشکلات سخت اقتصادی روبرو گردیدند، در شرایط بد زندگی قرار گرفتند و از قافله بزرگ تعلیم و تربیه بازماندند. چالش و تهدیدات این جریانات کمتر از بحران های سیاسی نیست.

بر اساس مواد قانون اساسی جدید، دسترسی هر تبعه افغان به تعلیم و تربیه یک حق محسوب گردیده و دولت مکلفیت دارد تا شرایط بهتر تعلیم و تربیه را فراهم سازد. در متون ماده های هفدهم، چهل سوم، چهل چهارم، چهل پنجم، چهل ششم و چهل هفتم قانون اساسی افغانستان بر انکشاف و توسعه معارف جداً تاکید گردیده یعنی: (دولت در انکشاف و توسعه سطوح مختلف معارف همچون آموزش دینی، برای بهبود وضعیت و تنظیم مساجد، مدارس و مراکز دینی تدا بیراتخاذ میکند. ماده ۱۷ قانون اساسی)، (کسب آموزش و تعلیم حق هر تبعه افغانستان است، که تا سطح دوره لیسانس بطور مجانی از جانب دولت تامین می‌گردد. دولت مکلف است غرض تعمیم بخشیدن معارف متوازن در تمام کشور، تا سطح دوره ثانوی را اجباری سازد و برای

تامین و تطبیق آن برنامه ریزی کرده، بشکل درست، آن را تطبیق نماید و برای تدریس بزبان مادری اطفال، راهکارها انتخاب نموده زمینه سازی کند ماده ۴۳ قانون اساسی) بادر نظر داشت صراحت در تعمیم بخشیدن مواد قانون اساسی در قبال معارف، حکومت باید در ستراتیژیها و روشها تغییر بیاورد که توجه خاص لازم است.

موانع و چالشهای موجود سر راه معارف با گراف بزرگ ان چون (کمبود و نبود معلمان مسلکی، ضعف در انضباط اداری، ضعف و نواقص در کیفیت نصاب تعلیمی، کمبود ساختمانهای مکاتب و تعمیرات، نبود امتیازات خاص برای معلمان مسلکی، ضعف در حمایت مردمی، مشکلات در همکاریهای جهانی، نبود کادری مسلکی کافی در کل و...) با زحمات و تلاشهای پیگیر رهبری وزارت معارف تا حدی این نواقص و مشکلات برطرف گردیده و کاهش یافته است.

بادر نظر داشت سیستمهای جهانی تعلیم و تربیه و مراجع ذیدخل دیگر با همکاری و ارتباط با آنها در احیا و ایجاد نظام معارف و همچنان در داخل نظام، معیاری ساختن برنامهها در سیستم معارف، خصوصاً در ساختن تعمیرات مکاتب و تربیت معلمان پیشرفتهای چشمگیری صورت گرفته و این تلاشها تا زمانی ادامه خواهد داشت که همه اطفال کشور ما بدون هر نوع تبعیض به تعلیم و تربیه معیاری و با کیفیت بشکل عادلانه دسترسی پیدا کنند.

بادر نظر داشت یک ستراتیژی علمی، منطقی و معقول، در تمامی این دورهها (سیزده سال گذشته) از دانش و تجارب متخصصین داخلی و خارجی در احیا و ایجاد در تمامی عرصههای آموزش- پرورش بهره گیری خوب صورت گرفته، ولی بازم با همه کوششها و تلاشهای انجام شده انکشاف و توسعه مطلوب و لازم در بسیاری عرصهها صورت نگرفته و نیاز به کار و تلاش بیشتری دارد تا از حالت موجود به حالت مطلوب برسیم.

در انکشاف، توسعه و پیشرفت نظام معارف و معیاری ساختن آن سهم بیشتری را نصاب تعلیمی معیاری و معلمان مسلکی و ماهر دارند تا بتوانیم مشکلات یادگیری شاگردان را بخوبی تشخیص نموده و با استفاده از جدیدترین مدلها، معیارات جهانی و دانش معاصر و نیز روشهای فعال تدریس و آموزش، کیفیت یادگیری را بهبود بخشیده و

مشکلات را حل نماییم. اما تا هنوز به تمام معنی در حصه مشکلات معلمان مسلکی، رهایی نیافتیم، چرا که با موجودیت عوامل مختلف، این معضل وجود دارد و وزارت معارف در روند جلب همکاری های نظام جهانی معارف بشکل مستقیم و غیر مستقیم آن غرض انکشاف قابلیت های معلمان و تربیت کادرهای مسلکی، معضل و مشکلات را حل می نماید که در این راستا اقدامات لازم هم صورت میگیرد.

به مقصد بهبود کیفیت نظام معارف و بخاطر اینکه نصاب معیاری بهتر و خوبتر آموخته و آموختانده شود و پیشرفت مطلوب صورت گیرد، ریاست عمومی نظارت و ارزیابی تعلیمی موظف و مکلف است تا مشکلات همچون: تدریس و معلم، اداره مکتب، تعمیم و ساختمان مکتب، مهارت های مسلکی، نظم و انضباط اداره مکتب، موانع رشد و شگوفایی استعداد های شاگردان را در جریان مشاهدات منظم و برنامه ریزی شده بخوبی تشخیص داده و راه های حل آن ها را با مراجع مسئول و ادارات ذیربط شریک سازد و گام های عملی را بردارند و انرا درست تعقیب نمایند.

بادر نظر داشت همین مقصد (هدف)، ریاست نامبرده مکلف است تا با ریاست های عمومی: تربیت معلم، ریاست انکشاف نصاب تعلیمی، ریاست ساینس و تکنالوژی، ریاست تعلیمات عمومی، ریاست پلان و رهبری وزارت معارف غرض بهبود کیفیت تدریس و آموزش ارتباطات و تشریح یافته هایش را در برنامه کاری خویش داشته باشد و نقش محوری اش را ایفا کند.

با استفاده از توانمندی های کادرهای مسلکی و ورزیده ریاست عمومی نظارت تعلیمی میتوانیم عوامل موثر داخلی و خارجی در جریان تدریس را بخوبی شناسایی نموده و در جهت حل آن تدابیر لازم را اتخاذ نماییم.

از سخنان و گفته های بالا به این نتیجه میرسیم که نظارت و ارزیابی تعلیمی در جهت ارتقا کیفیت تعلیمی یک راه و روش منطقی و موثر است، چون هر عضو نظارت همراه با معلم و شاگردان جریان تدریس و آموزش را خود عملاً نظارت و حمایت میکنند و عضو نظارت نقش رهنمودی و اصلاحی دارد.

بادر نظر داشت اهمیت وظیفوی اعضای نظارت تعلیمی، گفته میتوانیم که این بخش نظام معارف در نوآوری و ابتکار، تشخیص معیارات و انکشاف آن، کار بس مثمر نتیجه بخش را انجام میدهند و قابل ارج است.

تهیه و ساختن این راهنما برای اعضا نظارت تعلیمی و دست اندرکاران مسلکی این ریاست یک دست آورد بزرگ و با ارزش است، امید که با تطبیق درست آن با صداقت و راستی نتیجه بخش باشد تا برای نظام معارف یک پیشرفت و معیاری محسوب گردد . همچنان درجهت تعمیم بخشیدن نظام تعلیمی معیاری معارف کشور خصوصاً برای همه کارکنان ریاست عمومی نظارت تعلیمی و مربیان فرزندان این مرز و بوم و معلمان افتخار آفرین از بارگاه ایزد متعال (ج) نیرو کار بیشتر و موفقیت استدعا دارم که در تطبیق وظایف محوله شان به وجه احسن کوشش و تلاش نمایند تا کشور عزیز ما افغانستان را با دیگران همسان سازند. خانه همه شما آباد باشد .

داکتر محمد ابراهیم شینواری

معین تعلیمات عمومی وزارت معارف

فهرست مطالب

عناوین.....	صفحه
۱.....	مقدمه
۲.....	اهمیت نظارت تعلیمی :
۳.....	نظارت تعلیمی:
۴.....	تعریف نظارت تعلیمی:
۴.....	هدف اصلی نظارت تعلیمی:
۶.....	عناصر مهم تعلیم و تربیه:
۷.....	ساختار تعلیم و تربیه در افغانستان چگونه است؟
۹.....	فایده مشاهده از درس معلم برای معلمان:
۱۰.....	فواید مشاهده از تدریس معلم به ریاست مرکز ساینس:
۱۱.....	فواید مشاهده از تدریس معلم به ریاست تربیه معلم:
۱۲.....	فواید مشاهده از تدریس معلم به اداره مکتب
۱۳.....	نقش اعضای نظارت تعلیمی در تشخیص سطح دانش شاگردان
۱۴.....	نقش ریاست عمومی نظارت تعلیمی در قبال کار آیی تیم‌های نظارتی ولایات و ولسوالی‌ها
۱۵.....	نظارت تعلیمی رشته‌ی (مضمون‌وار)
۱۹.....	ابزار نظارت تعلیمی
۲۲.....	نیاز و اهمیت نظارت تعلیمی رشته‌ی- تخصصی
۲۴.....	نهادها مرتبط کاری تحت یک برنامه
۲۴.....	میتود نیازسنجی ارتقای قابلیت هالی مسلکی اعضای نظارت تعلیمی

مقدمه

از ایجاد اولین مکاتب در کشور (قرن نوزدهم تا عصر حاضر آغاز قرن بیست و یکم) و تأسیس نظام معارف رسمی، نظارت به شیوه‌های مختلف و اکثراً سنتی در برنامه‌های معارف نقش خود را طوری ایفا نموده است که بیشتر در بررسی‌های امور اداری و اسناد مکاتب، حضور و غیابت افراد و اشخاص و نیز هشدار و اخطار متکی بوده تا بر حمایت و کمک مستقیم، خصوصاً معلمان در بهبود کیفیت تدریس و آموزش مضامین مختلف از طریق مشاهده دوامدار درس‌های معلمان درصنفا، بازدهی مؤثر و تعقیب آن.

عدم توجه خاص به اهمیت نقش نظارت تعلیمی در نظام معارف کشور و بکارگیری روش‌های غیر مؤثر مبنی بر کارکردهای ناقص ادارات مکاتب، بدون در نظر داشت شیوه‌های تدریس معلمان و سطح آموزش شاگردان و همچنان تشخیص و دریافت مشکلات انفرادی معلمان، مشکلاتی که تا اکنون هم فرا راه کیفیت تدریس و آموزش به سطح مکاتب قرار دارند و در این مورد برای هیچ سوالی، پاسخ مناسب دریافت نشده است. در شرایط فعلی از یک طرف همه ساله تعداد زیادی شاگردان واجد شرایط به مکاتب رسمی شامل می‌شوند و ازجانبی دیگر بدون در نظر داشت و رعایت توازن بین کیفیت و کمیت، عدم توجه جدی در مورد معیارهای آموزشی در نصاب درسی و بدون در نظر داشت مشکلات معلمان در دانش مضمون، قابلیت‌های تدریس و مدیریت درست صنف در تنظیم و تطبیق برنامه‌های آموزشی، موسساتی چون تربیت معلم، نصاب تعلیمی و حتی نظارت تعلیمی برنامه‌هایشان را با هم آهنگی مبنی بر ضرورت‌های انفرادی معلمان عیار و

تطبیق ننموده‌اند؛ بنابراین نظر به نقش و اهمیت که نظارت تعلیمی در تطبیق درست و مناسب برنامه‌های آموزشی دارد، نیاز است تا با طرح اندیشه‌های جدید و تجربه شده و روش‌های مؤثر دریافت و تشخیص مشکلات اساسی آن هم در جریان نظارت از کارکردهای ادارات مکاتب و نیز مشاهداتشان از روند تدریس و آموزش در صنف، بجای مدل‌های قدیمی و سنتی، میتودها و روش‌های که در نتیجه آن معلمان و پرسونل اداری مکاتب بتوانند به اهداف تعیین شده به آسانی برسند. این نوع نظارت بیشتر بر آزمایش و تجربه، خلاقیت و نوگرایی، کمک و ابتکار، حمایت و اصلاح متکی می‌باشد.

اهمیت نظارت تعلیمی :

نظارت تعلیمی بمثابه هسته تعلیم و تربیت در ارتباط با نهادهای ذیربط: (تربیت معلم، نصاب تعلیمی، تعلیمات اساسی، پلان، منابع بشری، تعلیمات عمومی و نیز مرکز ساینس) که نقش محوری دارند، وظایف خویش را به شرح زیر انجام می‌دهد:

(۱) طرح اندیشه‌ها، نظریه‌ها و روش‌های جدید از طرف صاحب نظران و متخصصان تعلیم و تربیت با هدف ارتقای کیفیت عملکرد معلمان و پرسونل مدیریتی مکتب.

(۲) سهیم ساختن والدین شاگردان و اعضای جامعه در پروسه تدریس و فرهنگ معارف مبنی بر: (آموزش - پرورش حق بنیادی هر طفل می‌باشد و مسئولین امور مکلف‌اند تا غرض بهبود وضعیت تعلیم و تربیت اطفال، جامعه را آگاهی دهد).

- ۳) کاهش اثرات سوء بر آموزش شاگردان (اثرات روانی، محیطی، رفتاری، فزیولوژیکی و اجتماعی)
- ۴) بالا بردن سطح یادگیری و یاد دهی بین معلمان و شاگردان
- ۵) نظارت بر عملکرد مسئولین اداری و تدریسی مکاتب مبنی بر تطبیق درست مواد قانون و لوايح نافذه
- ۶) بازخورد (فیدبک) و تعقیب بعد از مشاهدات از مکتب و تدریس معلمان در صنف
- ۷) حل و فصل مسائل و مشکلات تدریسی - آموزشی از طریق پیشکش نمودن درس‌های نمونوی و راهنمایی‌های مکرر.
- ۸) ایجاد فضای همکاری و مشوره دهی بین معلمان و اداره مکتب از طریق جلسات و تدویر کارگاه‌های آموزشی کوتاه مدت
- ۹) ایجاد «انجمن» معلمان هم رشته غرض همکاری و حل مشکلات یومیه در تدریس و آموزش
- ۱۰) تقویت روحیه همکاری و هم فکری بین اعضای تیم نظارتی غرض تشریک تجارب و استفاده از روش‌های مؤثر اصلاحی.

نظارت تعلیمی:

از نظر لغوی نظارت به کسر نون به کار می‌رود و ریشه آن (نَظَرَ) است؛ که نظر در لغت به معنی مشاهده تأمل و تفکر در چیزی یا امری آمده است، در فرهنگ عربی «المنجد» آمده که نظارت عبارت از: نظر کردن در کاری و یا در مورد کاری تدبیر و تفکر نمودن و آن را اندازه گرفتن و قیاس کردن است.

همچنان نظارت در فرهنگ فارسی عمید به معنی زیرکی و فراست، مراقب در اجرایی امری آمده است.

نظارت تعلیمی در اصطلاح عبارت است از کوشش‌های مسؤلان نظارت جهت هدایت معلمان و دیگر کارمندان تعلیمی که در اصلاح وضع تعلیمی و روش‌های تدریس که باعث رشد و پیشرفت حرفه ای معلمان، انتخاب هدف‌های تعلیمی و تجدید نظر در آن‌ها، مواد تعلیمی، روش‌های تدریس و ارزشیابی آن‌هاست.

تعریف نظارت تعلیمی:

نظارت تعلیمی عبارت از یک سلسله فعالیت‌های منظم، سیستماتیک و سنجیده شده است که به اصلاح برنامه درسی در صنف، بهتر شدن وضع مدیریتی مکاتب، ایجاد فضای مناسب یادگیری برای شاگردان، میزان بالای جذب و انتقال نصاب تعلیمی، شکوفایی علمی معلمان، طرح پلان استراتژیک منطقی و عملی و بهبود کیفیت سیستم تعلیمی می‌انجامد.

هدف اصلی نظارت تعلیمی:

هدف اصلی نظارت تعلیمی عبارت‌اند از: ۱- شناسایی مشکلات تدریسی و روشی ۲- اصلاح برنامه درسی ۳- اصلاح روش تدریس ۴- اصلاح شرایط یادگیری برای شاگردان ۵- تشویق و استفاده از مواد، وسایل تعلیمی در تدریس ۶- کمک و همکاری همه جانبه به معلمان در پروسه تدریس ۷- انجام ارزشیابی مؤثر جهت بهبود تعلیم و تربیه می‌باشد.

ارزیابی تعلیمی:

عبارت از پروسه ای تعیین، تهیه و فراهم کردن اطلاعات توصیفی و قضاوتی در باره ارزش یا اهمیت هدف‌های تعلیمی، برنامه‌ها، عملیات و نتایج آن به منظور هدایت تصمیم‌گیری، پاسخگویی و اطلاع‌رسانی است.

هدف ارزیابی تعلیمی:

هدف از ارزیابی تعلیمی (قضاوت) یا توافق در باره ارزش (اهمیت، مطلوبیت یا شایستگی) عناصر نظام تعلیمی و پاسخ دادن به سؤالاتی خاصی است که با ارزش‌دآوری سر و کار دارد، به طوری که از نتایج بدست آمده برای بهبود پروسه ای اجرای فعالیت‌ها جهت رسیدن به هدف معین تعلیمی استفاده شود.

موارد استفاده روش ارزیابی تعلیمی

در نظام تعلیم و تربیه از روش ارزیابی تعلیمی بطور عموم در دو مورد ذیل استفاده می‌گردد:

الف: نیازسنجی سطح دانش و مهارت معلم: ریاست نظارت تعلیمی با در نظر داشت اصول ارزیابی مصمم‌اند که با ابزارهای علمی، سطح دانش مسلکی و مهارت‌های تدریسی معلمان را اندازه‌گیری نموده و برای بهبود وضعیت علمی و رفع مشکلات روشی معلمان با ریاست‌ها و نهادهای مرتبط در ارتباط شوند.

ب: تشخیص رشد فکری و سلوکی شاگردان: ریاست نظارت تعلیمی مبتنی بر اصول و قواعد علمی، مصمم بر این است که برای نظارت از کارکردهای

معلمان، سطح فکری، یادگیری و سلوکی شاگردان با ابزارهای علمی سنجش، اندازه گیری و تعیین نمایند؛ که اندازه گیری طبق معیارهای که تعریف می شود صورت می گیرد.

آموزش:

این واژه معادل کلمه (instruction) و هم به معنی تعلیم بوده است که در لغت نامه ده خدا به معنی بیاموختن، بیا آگاهانیدن، آموختن، آگاهانیدن، کسی را چیزی آموختن آمده است؛ اما آموزش یا تعلیم اصطلاحاً تلاش و کوششی است که معلم برای انتقال علم و اطلاعات به شاگردان انجام می دهد و به عباره دیگر آموزش یا تعلیم اتخاذ تدابیر برای انتقال دانشها، ارزشها، مهارتها و باورهایی است که درستی و توانائی آنها ضمن تجارب گذشته آدمیان به اثبات رسیده است.

عناصر مهم تعلیم و تربیه:

- ۱- موضوع تعلیم و تربیه: موضوع اصلی و اساسی در پروسه تعلیم و تربیه یادگیرندگان (شاگردان) هستند که باید فعالیت های ذهنی و توانایی های بالقوه آنها را شناخت و از نیازهای آنان آگاهی پیدا کرد.
- ۲- اهداف تعلیم و تربیه: شرایط و نتایج مطلوبی که انتظار می رود در نتیجه پروسه های تعلیمی و تربیتی در یادگیرنده یا یاد دهنده به وجود می آید.
- ۳- محتوا و برنامه های تعلیمی: مفاهیم و مضامینی که مشتمل بر معلومات، اطلاعات، دانشها، علوم و فنون که به شاگردان ارائه می شوند. تا ورود آنان را به فعالیت های تعلیمی، میسر و رسیدن آنان را به هدف های اجرایی امکان پذیر سازند.

- ۴- **روش‌ها و شیوه‌های تعلیمی:** فعالیت‌ها و زمینه‌ها و شرایطی که انتقال محتوا و برنامه‌های درسی را ممکن می‌سازد.
- ۵- **مبانی و اصول تعلیم و تربیه:** مجموعه زمینه‌ها و بایدها و نبایدهایی که چگونگی فعالیت‌های تربیتی و تعلیمی را معین می‌سازد.
- ۶- **مراحل تعلیم و تربیه:** مشتمل بر دوره‌های رشدی انسان از زمان تولد تا پایان عمر با عنایت خاص به دوره‌های آغازین رشد به ویژه دوره پرستاری و تأدیب و تعلیم.
- ۷- **کارگزاران تربیت:** مشتمل بر تمام عوامل و نیروهای انسانی که در پروسه رشد و تکامل کودک انسان تأثیرگذار بوده است و نقش‌های معینی را ایفاء می‌نمایند مثل (معلمان، والدین، همسالان و غیره)
- ۸- **فضای یادگیری:** زمینه‌های و شرایط که دستیابی به اهداف تعلیمی و تربیتی را تسهیل و تسریع می‌نمایند.
- ۹- **قوانین و مقررات:** مجموعه ضوابط و چهارچوب‌های قانون‌مندی که به صورت قراردادی و اعتباری بر چگونگی فعالیت‌ها و نتایج تربیتی تأثیرگذار خواهد بود.
- ۱۰- **مدیریت و ساختار:** تشیکلات و نوع رهبری و مدیریت که فعالیت‌های تعلیمی را تعیین و جهت‌دهی می‌نمایند.
- ۱۱- **منابع دیگر:** عوامل که زمینه‌ساز آغاز و اجرای فعالیت‌های تعلیم و تربیه خواهد بود. مثل محیط ما حول.

ساختار تعلیم و تربیه در افغانستان چگونه است؟

با توجه بر اینکه کشور مایکی از کشورهای جهان سوم است. بدون شک که همه مسائل و موضوعات معیاری نبوده و برای معیاری سازی عناصر

تأثیرگذار بر روند تعلیم و تربیه زمان نیاز است. بنا برجهان سومی بودن ما، تا هنوز در کشور ما سیستم‌های سنتی آموزشی وجود دارد که در کل می‌توان گفت در افغانستان سیستم‌های تعلیمی سنتی و غیر سنتی است.

۱- ساختار نظام تعلیمی غیررسمی: این‌گونه سیستم که از قدیم الی‌ام در کشورهای اسلامی به‌ویژه افغانستان رایج بوده، بیشتر توسط علمای دینی در مساجد و منابر صورت می‌گیرد که هیچ نوع سلسله‌مراتب در این نوع سیستم تعلیمی وجود ندارد؛ اما از تاثیر گذاری برخوردار است.

۲- ساختار نظام تعلیمی رسمی: نظام تعلیمی رسمی کشور با نوع سیستم متمرکز اداره می‌شود که در سطوح مختلف طرح و برنامه‌ریزی گردیده‌اند.

الف: دوره ابتدایی: این دوره که مبتدی‌ترین دوره تعلیمات رسمی کشور است از صنف ۱ الی صنف ششم با نصاب مشخص از جانب متخصصین وزارت معارف طراحی شده است که از نظر علمای تعلیم و تربیه از اهمیت خاصی برخوردار است.

ب: دوره متوسطه: این دوره، مرحله دوم آموزشی در نظام تعلیمی رسمی کشور محسوب می‌شود که از صنف ۷ الی صنف ۹ را محتوا می‌کند؛ که دارای ساختار و تشیکلات منحصر به خود است.

ج: دوره ثانوی: این دوره در نظام تعلیمی کشور مرحله سوم از تعلیمات رسمی بوده که از صنف ۱۰ الی صنف ۱۲ را در بردارد. ساختار سلسله‌مراتب و گزارش دهی و گزارش‌گیری‌اش به شکل زیر است.

۱- ریاست معارف

۲- آمریت تدریسی

۳- آمریت‌های معارف

۴- آمریت های لیسه ها

۵- سر معلمان

۶- معلمان.

فایده مشاهده از درس معلم برای معلمان:

با توجه به اینکه معلم یکی از عناصر مهم و تأثیرگذار در نظام تعلیمی است؛ بنابراین تماس با معلم و همکار با آن در تمام عرصه‌ها می‌تواند راهی باشد به سوی بالا بردن کیفیت معارف و ریاست عمومی نظارت تعلیمی یک‌نهاد همکار در عرصه بهبود کیفیت معارف بوده در موارد زیر می‌تواند معلمان را همکاری و یاری کند.

- ۱- همکاری به معلمان، در برآورده شدن اهداف درسی.
- ۲- همکاری به معلمان جهت ارائه نمودن بهتر تدریس (مطابق پلان درسی)
- ۳- همکاری به معلمان در تطبیق نمودن شیوه تدریس (میتود تدریس)
- ۴- همکاری به معلمان جهت استفاده و کاربرد درست و مؤثر از مواد و مواد ممد درسی نظر به موضوع درس در جریان تدریس.
- ۵- همکاری‌های مسلکی به معلمان.
- ۶- همکاری به معلمان در شناسایی مشکلات درسی آن‌ها مطابق به موضوع درسی.
- ۷- همکاری به معلمان در تشخیص حل مشکلات درسی آن‌ها.
- ۸- همکاری به معلمان در اجرا، یا طرح عملیاتی برای حل مشکلات درسی.
- ۹- همکاری به معلمان در ایجاد برقراری، روابط حسنه، حرفه‌ی و احترام متقابل با شاگردان.

- ۱۰- همکاری به معلمان در رابطه به حاکمیت داشتن معلم به موضوع درس و ارزیابی خودی
- ۱۱- همکاری به معلمان برای گفتگوی مفید و سودمند و سالم، برای پر کردن فاصله بین شرایط موجود و شرایط مطلوب
- ۱۲- همکاری به معلمان در تعیین و تشخیص تفاوت‌های فردی شاگردان.

فواید مشاهده از تدریس معلم به ریاست مرکز ساینس:

از آنجائیکه معارف به‌عنوان یک سیستم تعلیمی تعریف شده است و هر سیستم دارای عناصر و اجزای است که بدون شک هر یک از ریاست‌ها در چوکات نظام معارف خود عنصری مهمی تلقی می‌شود که یکی از عناصر ریاست مرکز ساینس است. بنا بر اصل همکاری متقابل ریاست‌های وزارت معارف می‌توان نکات مشترک کاری بین سیستم نظارتی و تمام ریاست‌های وزارت معارف را بیان کرد که در اینجا اشارت به ریاست مرکز ساینس خواهیم داشت.

- ۱- آگاهی دهی به مرکز ساینس از وضعیت مکان‌های مناسب برای لابراتوارها در ولایات.
- ۲- آگاهی دهی به مرکز ساینس از سطح تعلیمی معلم لابرات و شیوه عملی اجرای تجارب.
- ۳- مشخص نمودن کمبود آن عده از مواد ممد درسی در مکاتب که از طرف ریاست مرکز ساینس تهیه می‌گردد.
- ۴- اطمینان دهی از توزیع منظم و به‌موقع مواد مورد ضرورت در لابراتوارها.

۵- اطلاع‌رسانی در رابطه به اینکه مواد توزیع شده به شکل درست بکار گرفته می‌شود.

۶- آگاهی دهی درباره استفاده از کتاب رهنمایی تدوین شده لابراتوارها.

۷- تدویر برنامه‌های آموزشی کوتاه‌مدت توسط مرکز ساینس برای معلمین رشته‌های ساینس برای آن عده از معلمین که نیاز به آموزش دارند.

۸- ارائه بازخورد (فیدبک) به مرکز ساینس در رابطه به تأثیرات مثبت آموزش که از طرف آن ریاست دایر گردد.

فواید مشاهده از تدریس معلم به ریاست تربیه معلم:

با نگاه رویکرد سیستمی می‌توان گفت که یکی از عوامل تأثیرگذار در بالا بردن کیفیت معارف کشور و به‌ویژه در حوزه تدریسی، ریاست تربیه معلم بوده که وظایف مشخصی را در راستای تربیه کادر ورزیده دارد.

بنابراین اصل می‌توان گفت که این دو عنصر مهم در وزارت معارف یعنی ریاست نظارت تعلیمی و ریاست تربیه معلم مشترکاتی را می‌تواند برای بهبود وضعیت موجود و برای رسیدن به یک وضعیت مطلوب ارائه کرد.

۱- آگاهی بخشی از جهت که سیستم تعلیمی کشور در چه رشته‌های به کادر ضرورت دارد.

۲- ارائه معلومات در این رابطه که روش‌های موجود تدریس پاسخگویی کدام مشکلات نیست.

۳- تشخیص آن عده معلمین ورزیده که نقش ترینر در تدویر سیمنا‌های علمی برای معلمین در سطح مکاتب یک کلستر و در سطح ولسوالی و حتی ولایت مربوطه را داشته باشد.

- ۴- اطمینان بخشی از این جهت که برنامه‌های تطبیق شده تا چه اندازه بر کیفیت مسائل تعلیمی در مکاتب کشور تأثیرگذار بوده یا خیر؟
- ۵- اطلاع‌رسانی بر این موضوع که کتاب‌های راهنما تا چه اندازه معیار و ملاک رفتارهای معلمان قرار گرفته‌اند.
- ۶- ارائه نتایج و تأثیرات برنامه‌های علمی که از طرف مربیان تربیه معلم و ادارات همکار تربیه معلم برای معلمان دایر گردیده‌اند.
- ۷- فرصت طرح‌ریزی برنامه‌های مشخص برای ارتقای سطح علمی معلمان از طریق مشاهده تدریس معلمان در مکاتب به اساس رشته‌های مربوطه.
- ۸- جذب محصلین و تربیه معلمان در رشته‌های که نیاز مبرم در مکاتب به آن محسوس می‌گردد از طریق تشخیص کمبود معلمان رشته‌ها در مکاتب به اساس مشاهدات تدریس معلمان.

فواید مشاهده از تدریس معلم به اداره مکتب

- با توجه به اینکه نظارت در داخل مکتب صورت می‌گیرد و یکی از عوامل تأثیرپذیر از پروسه نظارت همانا مکتب و مدیریت در آنجا است که می‌توان گفت مفیدت نظارت بر مکتب و مدیریت مکتب تا چه اندازه است.
- ۱- شریک ساختن کاستی‌های (رفتاری و علمی) معلمان با اداره مکتب.
 - ۲- آگاهی بخشی در راستای میزان تطبیق نصاب تعلیمی.
 - ۳- اطلاع‌رسانی در رابطه به اینکه پلان‌های درسی موجود تا چه اندازه پاسخگو است.
 - ۴- آگاهی بخشی از پروسه تدریس مسلکی معلمان.
 - ۵- شریک سازی معلومات در راستای سطح علمی شاگردان.
 - ۶- آگاهی به اداره مکتب در رابطه به موجودیت و استفاده مواد ممد درسی از طرف معلمان.
 - ۷- آگاهی بخشی در رابطه به عوامل تأثیرگذاری بر بی‌نظمی‌ها در مکتب.

۸- اطلاع‌رسانی درباره مدیریت صنفی معلمان مکتب.

نقش اعضای نظارت تعلیمی در تشخیص میزان سطح دانش معلمان با توجه به گذشته نظارت تعلیمی در کشور که نوع نظارت بازرسی گونه بوده، یعنی به این معنا که نظارت به‌صورت رشته‌ای و مسلکی وجود نداشته است و امروزه با تلاش وزارت معارف و متخصصین این وزارت نهاد بنام ریاست نظارت تعلیمی ایجاد شده‌اند که با نوع و روش نظارت علمی و رشته‌ای کار را آغاز نموده‌اند؛ بنابراین می‌تواند نقش‌های را در قبال بالا بردن کیفیت معارف ایفا کند.

۱- **مسائل روشی:** اعضای نظارت تعلیمی می‌توانند در رابطه به مسائل روشی (میتودیک) مهارت‌های معلمان را سنجش، اندازه‌گیری و در راستای بهبودش همکاری نمایند.

۲- **مسائل مسلکی:** در این قسمت اعضای نظارت تعلیمی با ظرفیت مسلکی که دارند می‌توانند دانش رشته‌ای معلمان را سنجش، اندازه‌گیری و ارزیابی نمایند.

۳- **مسائل رفتاری:** اعضای نظارت تعلیمی قادرند که فضای مناسبی را با عملکردهای خودشان فراهم سازند که پروسه یادگیری و یاددهی به‌صورت منطقی انجام گیرد، یعنی بر این معنا که دیگر فضای آموزشی مکاتب استبدادی نباشد و تکتک شاگردان باروحیه بلند انسانی بر یادگیری و فراگیری تمرکز نمایند و ارتباط بین معلمان و شاگردان از نوع ارتباط عاطفی و انسانی باشد.

نقش اعضای نظارت تعلیمی در تشخیص سطح دانش شاگردان

در این بخش با در نظر داشت رویکردهای تعلیمی که شاگردان را به‌عنوان یکی از ستون‌ها و یا عناصر مهم در سیستم و یا نظام تعلیمی می‌داند و تمام تلاش‌ها و کارکردهای وزارت معارف افغانستان بر این است که بتواند بیشترین هزینه‌ها را صرف این عامل مهمی تعلیم و تربیه نماید، به این دلیل نهادی را بنام ریاست عمومی نظارت

تعلیمی در چارچوب وزارت معارف کشور ایجاد نموده‌اند که این نهاد اکادمیک می‌تواند وظایف و کارکردهای را در جهت تشخیص مهارت‌ها و نحوه یادگیری شاگردان انجام و در بهبود مسائل متذکره اقدام نمایند، و می‌توان ایفای نقش اعضای نظارت را در حوزه‌های متفاوت و مرتبط به هم طراحی کرد.

۱- **حوزه یادگیری:** اعضای نظارت تعلیمی با توجه به وظایف و کارکردهای که دارند می‌توانند در سطح مکاتب کشور با همکاری نهادهای ذی‌ربط فضای بهتر آموزشی را برای تمام شاگردان به‌طور یکسان فراهم نمایند تا باشد که جذب و انتقال مواد و موضوعات موردنظر به گونه منطقی صورت گیرند.

۲- **حوزه اجتماعی:** یکی از کارکرد مهم هر نهاد تعلیمی اجتماعی کردن شاگردان است که ریاست نظارت تعلیمی با ایجاد فضای مناسب یادگیری در مکاتب می‌تواند شاگردان را در رابطه به زندگی اجتماعی و همدیگر پذیری یاری نمایند و در تأمین روابط مطابق با معیارهای تعلیمی با اداره مکتب، معلمان و افراد جامعه و در رعایت مقرره‌های نافذ شده تعلیمی همکاری نموده و به شکوفایی رساند.

۳- **حوزه رشد ذهنی:** اعضای نظارت تعلیمی با مساعد ساختن فضای مناسب و برقراری روابط با معیارهای علمی می‌توانند بین عناصر چون معلم، شاگرد و کارگزاران تربیتی می‌توانند شاگردان را به خودباوری که نوع از رشد ذهنی محسوب می‌شود حمایت نمایند.

نقش ریاست عمومی نظارت تعلیمی در قبال کار آیی تیم‌های نظارتی

ولایات و ولسوالی‌ها

از آنجاییکه افغانستان دارای ۳۴ ولایت و ۳۶۵ ولسوالی است که هرکدام دارای واحد اداری بوده و در هر واحد اداری یک یا دو و یا سه تیم نظارتی فعالیت دارند که از اهداف بلند ریاست عمومی نظارت تعلیمی معیاری سازی و مسلکی سازی تیم‌های نظارتی است تا از این طریق به هدفی (بالا بردن کیفیت معارف) که در پلان استراتژیک معارف پیش‌بینی شده است برسد.

جهت نائل شده به اهداف فوق اعضای نظارتی تعلیمی برای علمی شدن پروسه نظارت در کشور می‌توانند نقش‌های زیر را ایفا و به نمایش بگذارند.

- ۱- تشخیص اعضای نظارت مسلکی و تبادل تجارب علمی و نظارتی با آنان.
- ۲- دایر نمودن کارگاه‌های آموزشی در مرکز و ولایات جهت غنای علمی اعضای نظارت.
- ۳- تهیه پلان‌های نظارتی جهت نظارت و ارزیابی از مکاتب به صورت علمی.
- ۴- انتقال محتوایی لوایح، مقررات و ابزارهای نظارتی برای هر تیم.
- ۵- انتقال و شریک سازی جدیدترین روش‌های تدریس و نظارت.
- ۶- تأمین ارتباط در راستای تطبیق برنامه‌های از پیش تعیین شده.
- ۷- ارزیابی کارکردها و عملکردهای تیم‌های نظارتی و ارائه فیدبک علمی برای هر تیم.
- ۸- مطالعه گزارش‌های تیم‌های ولایتی و دریافت نکات مهم و تأثیرگذار آن بر پروسه نظارت و شریک سازی نتایج مطالعات با تیم‌های ولایتی.

نظارت تعلیمی رشته‌ی (مضمونوار)

نظارت تعلیمی رشته‌ی که بنام نظارت مضمونی نیز یاد می‌گردد، عبارت از سیستم جدید در نظام تعلیم و تربیه است. در این سیستم هر دو جناح (معلم و نظارت‌کننده) هر دو به اساس رشته انتخاب و استخدام می‌گردد، معلم مسئولیت دارد تا مطابق مضمون مشخصه تدریس نماید همچنان نظارت‌کننده نیز صرف می‌تواند صنف را مشاهده نماید که در آن مطابق رشته تدریس می‌گردد. نظارت‌کننده رشته‌ی بدون موضوعات پیداگوژیک و مضمون رشته‌ی خویش صلاحیت ندارد تا معلمین سایر مضامین را نظارت نماید.

مفهوم نظارت تعلیمی رشته‌ای

نظارت تعلیمی عبارت از عمل کرد برنامه‌ریزی شده‌ای است که بر اساس قابلیت‌های مسلکی- تخصصی (قابلیت‌های تدریس یا روش‌های فعال آموزشی و دانش مضمون

توأم با مفاهیم)، مشکلات و چالش‌های که فرا راه تدریس و آموزش قرار دارد را از طریق بازبینی، مشاهدات، تحقیق و تحلیل، تشخیص و دریافت نموده، در حل آن‌ها به شیوه‌های مشورت دهی، هدایت و راهنمایی، تدویر کارگاه‌های آموزشی و ارائه درس‌های نمونه‌ی غرض بهبود کیفیت تدریس و آموزش، غنای نصاب تعلیمی، اصلاح برنامه‌های تربیت‌معلم و نهادهای ذی‌ربط عملی نموده، تغییرات را پیگیری می‌نماید.

➤ نظارت تعلیمی مهارت است که تمام امور مربوط به تعلیم و تربیت خصوصاً تدریس و آموزش را تحت نظر دارد و آن عبارت است از معلم، کتاب مفردات درسی، شاگردان، مواد آموزشی، محیط آموزشی، روش‌های تدریس، دانش مضمون و مدیریت صنف و اداره مکتب را احتوا می‌کند.

➤ مجموعه فعالیت‌های هدفمند و برنامه‌ریزی‌شده غرض اصلاح، بهبود و ارتقای کیفیت تدریس و یادگیری است. نظارت یک عملیه دوام‌دار، تعقیبی، حمایتی و کمک به معلم و اداره مکتب بوده و انگیزه دهنده در جهت تجدیدنظر در برنامه‌ریزی‌های آموزشی، تشویق در استفاده از مواد ممد آموزشی هنگام تدریس، تهیه ابزار منظم ارزشیابی و مؤثر از یادگیری شاگردان، سهیم سازی شاگردان در پروسه تدریس و در آخر جلب مشارکت اعضای جامعه در رشد و توسعه برنامه‌های مکتب توأم با رهنمایی در جهت بهبود کیفیت نظام تعلیمی و تربیتی است.

در نظارت تعلیمی، نظارت‌کننده‌ها این قدم‌ها را برمی‌دارند:

- حل و فصل مسائل و مشکلات تدریسی - آموزشی خصوصاً معلمان و شاگردان
- اصلاح پروسه تدریس و یادگیری با استفاده از روش‌های فعال و تشخیص نیازمندی‌های انفرادی شاگردان مبنی بر وضعیت جسمی - روانی و رفتاری شان.
- کمک جهت بهتر ساختن عملکردها و سلوک معلمان غرض ارتقای کیفیت تعلیم و

تربیه

- کاهش دادن عوامل مؤثر بر بدآموزی از طریق به‌کارگیری روش‌های شاگرد محور و جلوگیری از خشونت‌های معمول

- جلوگیری از اتلاف وقت با به‌کارگیری از روش‌های سالم مدیریتی
- ارتقا نتایج آموزشی با به‌کارگیری از روش‌های مؤثر رقابتی و ایجاد فضای جالب آموزشی
- حفظ و تداوم کیفیت آموزشی و کنترل عمل کرد پرسنل اداری و تدریسی مکاتب
- نوگرایی، نواندیشی و نوآوری در پیشبرد بهتر پروسه تدریس و آموزش
- برنامه‌ریزی و تطبیق مفردات آموزشی مطابق با نیازمندی رشته‌ی معلمان

هدف کلی نظارت تعلیمی رشته‌ای

- انکشاف سیستم نظارت رهنمودی تعلیمی (متمرکز به رشته) در برنامه‌های تعلیمات عمومی.
- مجهز و آماده ساختن نظارت‌کنندگان با شیوه‌ها و ابزار مؤثر نظارت رهنمودی تعلیمی.
- تعیین شاخص‌ها غرض بازدید از مکاتب (دوره ابتدایی تا ثانوی)
- تقویت سیستم گزارش دهی از فعالیت‌های نظارتی
- تشخیص و دریافت مشکلات و نیازمندی‌های علمی معلمان در تدریس و درجه‌بندی مکاتب بر اساس نیازمندی‌های تشخیص داده‌شده.

معیارهای علمی برای اعضای نظارت تعلیمی

- نظارت‌کننده تعلیمی شخصی است که پیرامون اهداف نصاب تعلیمی، ساختار مکاتب تعلیمات عمومی، پلان‌های طویل‌المدت و کوتاه‌مدت، لوایح و مقررات نافذه، قانون معارف، دانش مسلکی در مضمون، قابلیت‌های تدریس یا فن میتودولوژی، تشخیص و شناخت مشکلات اداری و تدریسی، فهم و دانش حل مشکلات در مکتب و صنف، مهارت‌های سهیم ساختن جامعه در برنامه‌های تعلیمی و نیز امور اداری در مکاتب معلومات کافی داشته باشد. قدرت و

توانمندی رهبری و کنترل از اجرای وظایف سپرده شده را دارا بوده، در تطبیق پلان های تعلیمی و محتویات کتب درسی، تطبیق صحیح کتب رهنمای معلم و داشتن مهارت کافی جهت ارتقای متداوم سطح آموزش معلمان و شاگردان را توأم با کاربرد سالم مواد ممد درسی داشته باشد.

➤ نظارت کننده تعلیمی شخصی است که مطابق با رشته و مسلک خود، هم در دانش مضمون، قابلیت های تدریس (میتود های عمومی تدریس) و هم در فن مدیریت آموزشی، برنامه ریزی تدریس و آموزش مبنی بر اهداف کلی نصاب تعلیمی معلومات کافی داشته، در تطبیق آن برنامه ریزی کرده بتواند.

نظارت کننده تعلیمی را بنام کارشناس نظارت تعلیمی نیز می نامند بنابراین کارشناس باید توانمندی رهبری و سازمان دهی، مراقبت و رهنمایی مسلکی- تخصصی و قابلیت حل مشکلات خصوصاً تدریسی را داشته باشد و از لحاظ علمی در سطح بالاتر قرار داشته باشد، به طور مشخص می توان موارد آتی را به گونه معیارهای برای نظارت کننده در نظر گرفت:

۱- **دانش مسلکی:** مجموعه آگاهی های رشته ای و آفاقی است که هر عضو نظارت باید داشته باشد.

- ❖ آگاهی از قوانین، مقررات و پالیسی های وزارت معارف.
- ❖ توانمندی در بکار گیری رشته ای تحصیلی شان.
- ❖ توانمندی در تأمین روابط علمی و انسانی در شرایط مختلف.
- ❖ آگاهی از پالیسی و لوایح نظارت تعلیمی و توانمندی در تطبیق آن.
- ❖ آگاهی از روش های تدریس و نظارت تعلیمی رایج کشورهای در حال توسعه و توانمندی در کاربردی ساختن این روش ها.

۲- **مهارت ها:** مجموعه فعالیت هایند که پروسه یادگیری و یاددهی را تسریع بخشیده و جذب و انتقال را سهل می سازد و برای هر عضو نظارت لازم پنداشته می شود که جهت نظارت علمی و باکار آیی بالا مهارت های زیر داشته باشد.

❖ داشتن مهارت نظارت از مدیریت صنفی.

- ❖ مهارت در استفاده از روش‌های مختلف نظارت تعلیمی.
 - ❖ مهارت در استفاده از مواد و وسایل تعلیمی.
 - ❖ مهارت در هنگام استفاده از مواد آزمایشی.
 - ❖ مهارت در ارائه موضوعات و برنامه‌های نظارت تعلیمی.
 - ❖ مهارت در مورد مشورت‌های مفید و سودمند به معلمان و شاگردان.
 - ❖ داشتن مهارت تشخیص سطح دانش مسلکی معلمان و شاگردان.
 - ❖ مهارت در بکارگیری ابزار نظارتی به شکل علمی و منطقی آن.
 - ❖ مهارت در تدویر جلسات مشورتی با معلمان و مدیران مکاتب و والدین و مردم محل.
- ۳- **تجربه مسلکی:** عبارت از آن دسته از فعالیت‌هایی که افراد در نهادهای تعلیمی کشور مطابق با رشته تحصیلی‌شان بکار بسته‌اند و برای اعضای نظارت تعلیمی تجارب زیر در پروسه نظارت از مکاتب مؤثر است.
- ❖ تجربه در بخش تدریس.
 - ❖ تجربه در بخش پلان‌گذاری تدریسی.
 - ❖ تجربه در بخش مدیریت تعلیمی.
 - ❖ تجربه در کار کردن با جمع.
 - ❖ تجربه در بخش مشورت و رهنمایی‌های تعلیمی.

ابزار نظارت تعلیمی

ابزار نظارت تعلیمی عبارت از یک دسته فورم‌های معلوماتی است که نظارت‌کننده مطابق آن‌همه ساحات کاری دراثنا‌ی مشاهده از صنف و نظارت از امور اداری و مدیریتی مکتب را مدنظر گرفته و معلومات شامل آن را به میتود‌های کاربرد جمع‌آوری می‌نماید. همین معلومات است که در تصمیم‌گیری بعدی کارشناسان نظارت تعلیمی، اعضای نظارت، ادارات ذی‌دخل و رهبری وزارت تصامیم مؤثر در قسمت بهبود کیفیت تعلیم و تربیه اتخاذ می‌دارد.

روی همین اصل نظارت تعلیمی، ریاست عمومی نظارت تعلیمی به خاطر انسجام بهتر پروسه نظارت و مشاهده تدریس یک تعداد از فورم های را ترتیب داده و در سه مرحله کاربرد آن به طور عملی در مکاتب تطبیق گردیده است. این فورم ها که از شماره ۱-۶ نام گذاری گردیده برای اهداف و معلومات آتی مورد استفاده قرار می گیرد: فورم اول: فورم مشاهده از تدریس معلم

فورم دوم: فورم است که برای ثبت تعداد شاگردان (شاگردان ثبت شده مکتب، حاضر در صنف، غیر حاضر دائمی، غیر حاضر موقت، تثبیت صنف و شاگردان سه پارچه بردگی و سه پارچه آوردگی) را نشان می دهد.

فورم سوم: فورم است که معلومات درباره موجودیت کتب درسی نزد شاگردان و یا موجودیت آن در مکاتب ثابت می سازد.

فورم چهارم:

فورم پنجم:

فورم ششم:

ساختار نظام نظارت تعلیمی رشته‌ی یا مضمون‌وار

نظام نظارت تعلیمی رشته‌ی در بسیاری از کشورهای جهان حیثیت پل ارتباطی را بین بخش‌های ذی‌دخل بر اساس اهداف تقویت و غنای نصاب تعلیمی، تحقیق و مطالعه مشکلات متون درسی و دریافت مشکلات معلمان در تدریس، ارتقای ظرفیت معلمان مبنی بر تخصصی سازی نظام معارف، ارزیابی منظم آموزشی شاگردان در مضامین مختلف، اصلاح سیستم اداری، محدود ساختن مضامین غیرضروری، منسجم نمودن مفردات درسی و مشخص نمودن متون غیرمعیاری و تکراری، کاربردی ساختن مفردات درسی، معیاری سازی برنامه‌های آموزشی مبنی بر نیازمندی‌های جامعه و عصر متکی بوده و نظارت‌کنندگان همه افراد باصلاحیت های علمی - تخصصی من حیث برنامه ریزان نقش شان را در موارد بالا انجام می دهند. ساختار نظام نظارت تعلیمی رشته‌ی بیشتر بر تخصص و رشته استوار است و در کشورهای مختلف به

گونه‌های متفاوتی عمل می‌کنند. در بعضی از کشورها سیستم نظارتی به شکل گروهی که همه مضامین شامل در نصاب تعلیمی را دربر دارد عیار می‌گردد و نظارت‌کننده‌ها مطابق با رشته تحصیلی- تخصصی تعیین و انتخاب می‌گردند. هدف از نظارت رشته‌ی - مضمونی این است که کارشناسان نظارت تعلیمی در جریان نظارتشان از مکاتب و تدریس در صنف، تمام معلمان را در دانش مضمونی، قابلیت‌های تدریس، استفاده از مواد آموزشی، تهیه و تطبیق پلان‌های درسی، استفاده مؤثر از منابع موجود در مکتب و نیز امور اداری که تدریس و آموزش را کلاً تحت تأثیر قرار می‌دهد مورد بازبینی و نظارت قرار داده، مشکلات، موانع، کمبودی‌ها، ضعف‌ها و نواقص را یادداشت نموده، غرض رفع و اصلاح، حمایت و کمک تخریکی- مسلکی به‌موقع می‌نمایند. این‌گونه نظارت بنام نظارت رهنمودی نیز نامیده شده است.

روش کاری یا تکنیک‌های نظارت تعلیمی رشته‌ی

نظارت تعلیمی- رشته‌ی بیشتر بر بازبینی یا Monitoring و مشاهدات یا Observation استوار است.

این دو روش نیاز به ابزار یا وسیله دارد که نظارت‌کننده به‌آسانی بتواند اهداف تعیین شده را به شکل پرسشنامه یا فورمه معلوماتی در مکتب و صنف دقیقاً دریافت و یادداشت نماید. بازبینی عملیه دوام‌دار است که نظارت‌کننده مکلف است تا هم تغییرات را در روند فعالیت‌ها دنبال کند و همزمان بازخورد (فیدبک) یا Feedback داشته باشد. به این معنی که نظارت‌کننده تمام جریان بازبینی‌شده را قدم‌به‌قدم تعقیب و دنبال نموده و نواقص، مشکلات، کمبودی‌ها و ضعف‌ها را در فضای کاملاً اصلاحی با جانب مقابل طوری در میان بگذارد که شیوه دفاعی و تعرضی نداشته باشد؛ و اما مشاهده که یک عمل برنامه‌ریزی‌شده است و ممکن به شکل پرسشنامه یا فورمه معلوماتی باشد، نظارت‌کننده مکلف است تا یک ساعت یا کمتر از آن مطابق با تقسیم اوقات درسی، تمام فعالیت‌های که شاگردان و معلم در صنف انجام می‌دهند توسط چشم و گوش تعقیب و در ذهن بسپارد. بعد از ختم درس چند دقیقه با معلم

مضمون نکاتی را در میان بگذارد که نیاز به اصلاح و بهبود است. مشاهدات درس معلمان یک کار دوام‌دار و مؤثر است که فورمه آن نیز آماده و به دسترس همه نظارت‌کننده‌ها قرار خواهند گرفت.

نیاز و اهمیت نظارت تعلیمی رشته‌ی - تخصصی

در نظارت تعلیمی - رشته‌ی، همه فعالیت‌های مربوط به اصلاح و ارتقای آموزش، توسعه برنامه‌ریزی، بلند بردن رویه و سلوک معلم، افزایش و استحکام روابط انسانی و در آخر بلند بردن کیفیت تعلیم و تربیه را دربر می‌گیرد. بنابراین در کنار اصلاح و بهبود پروسه تدریس، جنبه‌های رفتاری و روابط خوب و دوستانه بین آموزنده و آموزگار، ارتقای روحیه مسئولیت‌پذیری و ارتقای شغلی معلمان را نیز احتوا می‌کند.

خلاصه اینکه نظارت فعالیت‌ی است در جهت اصلاح پروسه تدریس، نه قضاوت در مورد شایستگی و یا کنترل و محدودسازی معلمان در اجرا نمودن کارها و برنامه‌ها.

همه میدانیم که در نصاب تعلیمی یک کشور مضامین و مفردات درسی بر اساس ارزش‌ها، نیازمندی‌ها و پاسخگویی به ضرورت‌های مبرم مردم و جامعه توسط گروه متخصصین نصاب انتخاب، ترتیب، تنظیم و جابجا می‌گردند. ناگفته نماند که این مفردات باید مطابق با توانمندی‌های ذهنی، جسمی و رفتاری در یادگیری و به‌کارگیری مفاهیم، مهارت‌ها و دانش (معلومات عامه) آموزنده‌ها عیار گردد. نهاد تربیت‌معلم غرض انتقال دانش و معلومات، تمرین مهارت‌ها و تغییر ذهنی- رفتاری آموزنده‌ها، مطابق با فرهنگ و ارزش‌های هر جامعه یک تعداد معلمان را در مضامین مختلف تربیت و آماده کار و فعالیت می‌سازد. نهاد تعلیمات عمومی تمام سهولت‌ها را برای شاگردان و معلمان در یک فضای مطمئن فراهم می‌سازد. نهاد مسلکی- تخصصی ساینس تمام وسایل و امکانات را غرض انجام تجارب و انتقال مفاهیم در مکاتب آماده می‌سازد.

سؤال اینجاست که آیا همه معلمان رشته‌های مختلف می‌توانند کار و فعالیت‌هایشان را یکسان، مطابق با نیازمندی‌های تشخیص شده شاگردان انجام دهند؟ آیا همه

معلمان می‌توانند همه مفردات درسی را با شیوه‌های مناسب تدریس نمایند و می‌توانند تدریس شان را مطابق با اهداف مضامین درست نتیجه‌گیری نمایند. پاسخ درست و دقیق نزد اعضای مسلکی - تخصصی نظارت تعلیمی موجود است، چراکه این‌ها هستند که هرروز در هر صنف درس‌های همه معلمان را مشاهده نموده، مشکلات را به‌خوبی تشخیص می‌دهند. اقتضای نظارت رشته‌ی همین است که باید معلمان را در صنف کمک نموده، در اصلاح و بهبود با آن‌ها همکاری صورت گیرد.

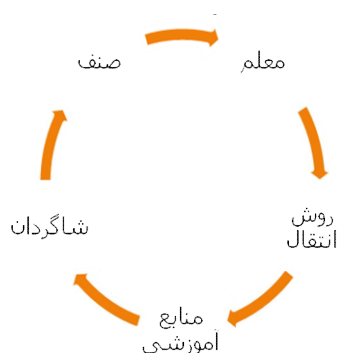
این‌یک امر طبیعی است که هیچ‌گاهی همه معلمان عین مضمون را با در نظر داشت خصوصیات فردی آموزنده‌ها یعنی اختلافات در یادگیری و تشخیص نیازمندی‌های دیر آموزان نمی‌توانند تدریس نمایند. چراکه همه معلمان روی یک موضوع نظریات، دیدگاه‌ها و برداشت‌ها و فهمی متفاوتی دارند و اکثراً در انتقال مفاهیم و معلومات، مهارت‌های دلخواه خودشان را بکار می‌گیرند، خواست شاگردان را در نظر نمی‌گیرند. از جهتی هم اکثر معلمان متون درسی تمام مضامین را یکسان و آن‌هم به شیوه خطاب و لکچر ارائه می‌نمایند. در شرایط کنونی اکثر معلمان بر مفردات درسی کاملاً مسلط نیستند، از روش‌های غیرفعال در تدریس کار می‌گیرند، مهارت ارزیابی آموزشی شاگردان را ندارند، بسیاری از معلمان به انضباط و مجازات شبه‌نظامی باورمندند، بجای اینکه شاگردان را در تدریس فعالانه سهیم سازند و...

بنابراین از یک‌جهت اقتضای روابط کاری بین نهادهای متذکره باهم مرتبط و از جهتی تقاضای نظام نظارت رشته‌ی که بر اساس نیازمندی و رفع مشکلات موجود ایجاد گردیده و بیشتر به کمک و همکاری دوام‌دار با معلمان استوار است. نظارت تعلیمی رشته‌ی - مضمونی من حیث یک‌نهاد تشخیص‌دهنده و حمایت‌کننده که حیثیت چشمان بینا، ذهن بیدار و گوش‌های شنونده است، برنامه‌های درسی را در مکاتب و صنف به‌طور دوام‌دار بازبینی و مشاهده می‌کند، وظیفه خود می‌داند که غرض بهبود کیفیت تدریس که نتیجه آن آموزش مؤثر است کوشا بوده، در استفاده روش‌های مؤثر تدریس، تهیه مواد آموزشی و سهیم سازی شاگردان در پروسه درس با همه معلمان همکار و حمایت‌کننده ثابت شود.

نهادهای مرتبط کاری تحت یک برنامه

نظارت‌کننده تعلیمی در جریان نظارت از مکتب و درس معلم در صنف این پنج اصل را در ارتباط باهم و نتایج حاصله آن مشاهده نموده، بازدهی اصلاحی ارائه می‌نمایند:

میتود نیازسنجی ارتقای قابلیت‌های مسلکی اعضای نظارت تعلیمی

قابلیت‌های مسلکی اعضای نظارت تعلیمی را می‌توان به شیوه‌های مختلف سنجید لیکن با شیوه‌ها و ابزارهای که بیشتر برای این منظور به کار می‌رود قرار ذیل است.

- ۱- پرسشنامه: از پرسشنامه برای نظرخواهی از مدیران مکاتب، معلمان، شاگردان و دیگر کارمندان مکتب که جهت ارزشیابی قابلیت‌های مسلکی اعضای نظارت تعلیمی استفاده می‌شود.

۲- **مشاهده:** وسیله است برای جمع‌آوری معلومات در مورد نیازها و قابلیت‌های مسلکی اعضای نظارت تعلیمی در یک محیط طبیعی صورت گرفته که برای ارزیابی آن مراحل باید طی شود.

- با توجه باهدف ارزیابی باید موضوعات مشخص شوند.
- برای انجام ارزیابی مناسب‌ترین شیوه مشاهده مشخص شود.
- نسبت به تعلیم و تحصیل افراد مشاهده‌گر دقت صورت گیرد.

۳- **مصاحبه:** برای انجام مصاحبه می‌توان از دو شیوه استفاده کرد:

الف- مصاحبه سازمان‌یافته: در این نوع مصاحبه همه چیز از قبل تعیین می‌شود و معیارها برای سنجش و اندازه‌گیری قابلیت‌ها مشخص شده و طبق آن معیارها سؤالات طراحی می‌شود و معلومات جمع‌آوری و در معرض قضاوت گذاشته می‌شود.

ب- **مصاحبه غیر سازمان‌یافته:** این نوع مصاحبه که قبلاً تنظیم و طراحی نشده برای جمع‌آوری معلومات سؤالات به گونه پراکنده از نزد مصاحبه‌شونده پرسیده شده و اطلاعات را کامل می‌کنیم.

۴. مطالعه گزارش‌های تهیه‌شده توسط نظارت‌کننده از مشاهدات انجام‌یافته از تدریس معلم، شیوه مدیریتی اداره مکتب و آمریت‌های معارف.

از نظام تعلیمی معارف چگونه نظارت صورت می‌گرفت؟

با توجه به اینکه نظارت جز لاینفک هر سیستم است و نتیجه می‌شود که در چوکات وزارت معارف از دیرزمانی نظارت به اشکال و روش‌های وجود داشته که قبل از ایجاد ریاست عمومی نظارت تعلیمی در چارچوب وزارت معارف نظارت تعلیمی در ساختار یک مدیریت در تشکیلات ریاست تعلیمات عمومی وجود داشته‌اند.

که نظارت قبلی طبق گزارش‌های آنان بیشتر نوع نظارت اداری بوده که ویژگی‌های منحصر به خودش را دارا بوده که یکی از خصوصیات نظارت قبلی رشته‌ای نبودن نظارت است که خود یکی از معایب بزرگ نظارتی محسوب می‌گردد و از طرف دیگر ابزارهای طراحی شده مطابق با معیارهای علمی امروزی نبوده و از لحاظ زمانی نظارت در اوقات مشخص صورت می‌گرفته که این مسائل سیستم امروزی را پاسخگو نیست.

چند نوع نظارت تعلیمی در نظام معارف افغانستان حکم فرما است؟

گرچه تفکیک نوع نظارت از همدیگر کار بس مشکل و دشوار به نظر می‌رسد اما با مشاهده کارشناسانه در سیستم معارف درمی‌یابیم که هر ارگان به نام معینیت در چارچوب وزارت معارف دارای ساختار مشخص است که این معینیت ها نوع نظارت را بر عملکردهای کارمندان شان اعمال می‌کنند که می‌توان از سیستم نظارت در معینیت های تخنیکی و مسلکی، تعلیمات اسلامی، سواد حیاتی یادآور شد.

توانمندی اعضای نظارت تعلیمی در جذب و انتقال مفاهیم و قابلیت های نصاب تعلیمی :

یکی از دلایل ایجاد ریاست نظارت تعلیمی در سیستم معارف همان بهبود کیفیت معارف گفته شده است که برای بالا بردن کیفیت تعلیم و تربیه در کشور باید مسائل آموزشی و علمی به گونه ای درست انتقال و جذب گردد؛ بنابراین یکی از وظایف اعضای نظارت تعلیمی همین مسئله ذکر شده است و اعضای نظارت جهت انجام بهتر این موضوع می‌تواند نقش های زیر را ایفا و عملی کنند.

- ۱- از طریق آشنایی معلمان با روش های مختلف تدریس می‌توانند که به چگونگی انتقال موضوعات سرعت بخشند.
- ۲- از طریق ایجاد فضای مناسب تعلیمی می‌تواند زمینه جذب موضوعات را برای شاگردان محیا سازند.
- ۳- با تدوین ابزارهای رهنمودی برای معلمان روند انتقال را تسریع و بهبود بخشند.
- ۴- از طریق همکاری علمی و مسلکی با معلمان می‌تواند برای پروسه جذب و انتقال سهولت ایجاد نماید.
- ۵- از طریق ایجاد خودباوری علمی به شاگردان می‌توانند که مسئله جذب و انتقال را بهتر سازند.
- ۶- از طریق حل مشکلات علمی در نصاب تعلیمی می‌توانند که به نیازهای علمی شاگردان پاسخگو باشند.

فواید مشاهده از تدریس معلم برای ریاست تعلیمات عمومی

ریاست تعلیمات عمومی یکی از عوامل تأثیرگذار بر مکاتب و کارکردهای معلمان در سطح کشور است که از لحاظ ساختاری تمام مکاتب به تعلیمات عمومی وابسته‌اند، بدون شک که ریاست نظارت تعلیمی هم برای مشورت دهی و اصلاح برنامه‌های تعلیمات عمومی که مجری برنامه‌هایشان معلمان و مکاتب است همکار نزدیک این ریاست است که ریاست نظارت تعلیمی با مشاهده بالینی می‌تواند در عرصه زیر همکاری نمایند.

- ۱- آگاهی دهی در رابطه به وضعیت موجود مکاتب کشور.
- ۲- اطلاع‌رسانی از وضعیت علمی و رفتاری معلمان در نهادهای بنام مکتب.
- ۳- ارائه معلومات در راستای برقراری نظم در مکاتب.
- ۴- اطلاع دهی از وضعیت مدیریتی در مکاتب.
- ۵- اطلاع بخشی از تطبیق لوایح، مقررات و طرزالعمل‌های معارف از جانب مدیران مکاتب.
- ۶- اطمینان بخشی از اینکه مقرره‌های تعلیمی از جانب شاگردان رعایت می‌شوند.

فواید مشاهده از تدریس معلم به ریاست انکشاف نصاب تعلیمی

ریاست انکشاف نصاب تعلیمی که مسئولیت ساختن و تدوین نصاب تعلیمی را در سطوح مختلف (از دوره ابتدایی الی ثانوی) بر عهده دارد که اعضای نظارت تعلیمی هم یکی از وظایفشان تطبیق نصاب تعلیمی در مکاتب است که نظارت از نصاب مطمئناً فیدبک‌های را برای تدوین‌کنندگان می‌تواند داشته باشد.

- ۱- اطلاع دهی از اینکه نصاب تعلیمی کشور مطابق با نیازهای امروزی طراحی شده یا خیر؟
- ۲- ارائه معلومات در رابطه به اینکه مجریان نصاب (معلمان) می‌تواند که نصاب طراحی شده را تطبیق کنند.
- ۳- اطلاع‌رسانی در راستای درک و فهم شاگردان در سطوح مختلف از نصاب طراحی شده.

فواید نظارت تعلیمی برای پلان گذاری وزارت معارف

برنامه ریزی یکی از اصول اساسی هر مدیریت گفته شده است که هیچ کاری در تمام عرصه و حوزه‌ها بدون برنامه امکان پذیر نیست؛ بنابراین ریاست عمومی پلان در چارچوب وزارت معارف به منظور تهیه و ترتیب پلان‌های استراتژیک درازمدت، میان مدت و کوتاه مدت، ارزیابی تطبیق پلان، بلند بردن سطح علمی برنامه‌ها در قسمت تهیه و تطبیق پلان‌ها ایجاد شده است.

از آنجاییکه برای طرح پلان به صورت عملی و منطقی به داده‌ها و معلومات دقیق و دست‌اول نیاز است تا رهبری وزارت در قسمت زمینه‌سازی بهتر تعلیم از طریق ایجاد مکاتب، ارتقاء مکتب از سطح ابتدایه به متوسطه و از متوسطه به لیسه تصامیم به موقع اتخاذ نماید. برای اتخاذ همچو تصامیم اصل نهایت مهم موجودیت معلومات دقیق است، با توجه بر اینکه ریاست نظارت تعلیمی تیم‌های نظارتی متشکل از هفت نفر اعضاء و آمر نظارت در سطح ولسوالی ایجاد نموده تا در جریان سال حداقل یک مرتبه از هر یک از مکاتب دیدن نماید. در این بازدیدها ایشان از شیوه تدریس، موجودیت کتب درسی، موجودیت معلمین، تدریس مطابق رشته، تعداد مجموعی شاگردان با تفکیک (حاضر دائمی، غیر حاضر دائمی، غیر حاضر موقت)، معلومات در رابطه به مدیریت مکتب، ساختمان، آب آشامیدنی، موجودیت و استفاده از لابراتوارها، کامپیوتر و کتابخانه، موجودیت و نقش شوری مکتب معلومات موثق و دقیق جمع‌آوری نموده و از طریق گزارش‌های ربعوار در اختیار ریاست عمومی نظارت تعلیمی قرار می‌دهد تا آن را با ادارات ذی‌ربط شریک نموده و برای بهبود کیفیت نظام تعلیمی و رفع نقیصه‌های اقدام لازم اتخاذ نماید.

بدین اساس گفته می‌توانیم که یگانه مرجع ارائه معلومات و احصائیه به ریاست پلان می‌تواند تیم‌های نظارت تعلیمی باشد. در تمام مناطق کشور دسترسی دارد می‌تواند معلومات موردنیاز را جمع‌آوری نموده جهت طرح پلان‌های عملی در اختیار ریاست پلان بگذارند که این معلومات می‌تواند شامل موارد زیر باشند:

۱- ارائه معلومات در رابطه به وضعیت فیزیکی مکاتب.

۲- اطلاع دهی از اینکه در کدام مناطق پلان‌ها را می‌توان به شکل درست تطبیق نمود.

۳- اطلاع‌رسانی از تأثیرگذاری کارهای قبلی.

۴- اطلاع بخشی در رابطه به ارقام دقیق از ابعاد مختلف مکاتب.

فواید نظارت تعلیمی برای تفتیش داخلی وزارت معارف

تفتیش داخلی یکی از ادارات است که مطابق ماده ششم قانون تفتیش داخلی ایجاد و به خاطر تطبیق قوانین، مقررات، مصوبات دولت اسلامی افغانستان به خاطر اصلاح و بهبود بخشیدن امور بر وفق پلان مطروحه و جلوگیری از تخلفات قانونی مطابق لایحه مربوطه اجراءات می‌نماید. این اداره در ساختار تشکیلات مستقیماً تحت اثر مقام وزارت است و به اساس حکم آن مقام اجراءات خود را تنظیم می‌نمایند. در وزارت معارف قبل از ایجاد نظارت تعلیمی بر علاوه بررسی‌های امور تدارکاتی، امور مالی و اجراءات منابع بشری از مکاتب نیز بازدید می‌نمود تا امور اداری و تدریسی مکاتب را مشاهده و گزارش آن را به ریاست‌های معارف و مقام وزارت به‌منظور اجراءات ارائه می‌داد، اما بعد از ایجاد نظارت تعلیمی، نظارت از امور مکتب و تدریس مسئولیت این اداره است مگر به مسئولیت‌های تفتیش در راستای بررسی موارد تخطی از قوانین، مقررات، لوایح و احکام مقامات به حال باقی است ولی شیوه آن به گونه دیگر اجرا خواهد شد. می‌توان فواید نظارت تعلیمی را برای تفتیش داخلی قرار ذیل معرفی می‌داریم:

❖ مشخص نمودن اجراءات خلاف مواد تقنینی و جمع‌آوری معلومات مقدماتی به خاطر بررسی‌های تفتیش داخلی.

❖ فرصت دادن بیشتر به منسوبین مسلکی تفتیش داخلی رسیدگی به فعالیت‌های اساسی که در مقرر و لایحه مربوط به این اداره ذکر گردیده.

چگونگی نظارت از امور اداری اداره مکتب

بخش اداری و مدیریت مکتب چون تأثیر مستقیم بالای کیفیت تدریس، تنظیم معلمین و مصرف منابع مادی و پولی که در اختیار ادارات مکتب گذاشته می‌شود نیز جز از فعالیت‌های عمده اعضای نظارتی است. تیم‌های نظارتی از فعالیت آتی اداری مکاتب بازدید می‌نمایند و گزارش آن ضم مشاهدات صنفی نموده تا مورد توجه ریاست‌های معارف و رهبری وزارت قرار گیرد:

- ❖ مشاهده کتاب اساس با کنده سه پارچه‌های اجراشده
- ❖ مطالعه پلان درسی معلمین، توزیف معلمین به اساس رشته، موجودیت کتابخانه و استفاده از آن
- ❖ مطالعه پلان مدیر در راستای عملی نمودن مکلفیت درسی و بازدید کتب جلسات اداره و دیپارتمنت‌ها
- ❖ تجهیز اداره و شعبات تدریسی مکتب با وسایل لازم و جلب توجه والدین به همکاری با اداره مکتب در راستای مشورت دهی به اداره مکتب و معلمین
- ❖ موجودیت شورای و نقش آن در قسمت حمایت از اداره مکتب و نظام معارف
- ❖ در مکاتب خصوصی بر علاوه امور فوق‌الذکر بازدید از اعتبار جواز، وجوه مالی، تصفیه حسابات تکس و سایر موارد در مطابقت به مقرره ایجاد مکاتب خصوصی.

ایجاد، تطبیق، تحلیل و تقویت میکانیزم واحد معیارهای آموزشی

شاگردان به سطح مکاتب

از اینکه ریاست عمومی نظارت تعلیمی به سطح کشور افراد و تیم‌های مسلکی را غرض اصلاح و بهبود وضعیت و کیفیت کلی معارف در تمامی مکاتب بکار گماشته است، از ریاست‌های تربیه معلم، نصاب تعلیمی، مرکز ساینس و تعلیمات عمومی تقاضای همکاری و حمایت را دارد و آن‌هم در تطبیق، تحلیل و تقویت یک میکانیزم واحد سنجش معیارهای آموزشی شاگردان و از طریق آن معلوم کردن مشکلات، کمبودی‌ها و چالش‌های که فرا راه کل سیستم معارف وجود دارد.

ریاست عمومی نظارت تعلیمی یک میکانیزم دقیق، قابل پیمایش، معیاری و عملی را غرض تشخیص، تعیین و تثبیت نمودن سطوح استعدادهای شاگردان در تمامی مضامین با استفاده از ابزار تست‌شده بنام ارزیابی خودی و ارزیابی انفرادی طوری بکار خواهند گرفت تا از طریق آن درکل، هم مشکلات تدریس معلمان به‌خوبی تشخیص داده شود و هم مشکلات خاص شاگردان تشخیص شده بتواند. بعد از تشخیص و تثبیت مشکلات باید به‌موقع مشترکاً گام‌های مؤثر غرض حل مشکلات برداشته شود. تعقیب آن بدوش اعضای مسلکی نظارت تعلیمی است. برای همگان معلوم و آشکار است که یک تعداد معلمان که ممکن فارغان دوره‌های صنوف دوازدهم یا هم کمتر از آن باشند، خصوصاً در مناطق دور و ولسوالی‌ها بر اساس نیاز در مکاتب توظیف گردیده‌اند که اکثرشان مشکلات دارند. ریاست عمومی نظارت تعلیمی در نظر دارد تا شیوه را بکار گیرد که این معلمان بتوانند در یک کلاستر ایجادشده حداقل هفته یک‌بار غرض رفع مشکلات خود در آن مکتب جمع شوند و به‌نوبت درس‌های نمونه‌ی مضمون که مکلفیت تدریس آن را دارند پیشکش نمایند. تهیه و پیشکش دروس مشورتی، مشترک و نمونه‌ی تمامی مضامین، یکی از وظایف اساسی اعضای مسلکی نظارت تعلیمی است.

همه می‌دانند که اداره ایکوپ از بدو تأسیس آن تا حالا کارهای زیادی را در عرصه ایجاد و تقویت شوراهای مکاتب انجام داده‌اند، اما ریاست عمومی نظارت تعلیمی با تعهدی که در بخش بهبود کیفیت تدریس و آموزش دارد و بدین باور است که بدون اشتراک و سهم‌گیری فعال اعضای جامعه (شورای مکتب) نمی‌توان تغییری را که بهبود کیفیت تدریس و آموزش را در پی دارد به وجود آورد، بنابراین در نظر است تا این شوراهای ایجادشده با همکاری و حمایت اداره ایکوپ، هر چه منسجم‌تر، مؤثرتر و منظم‌تر در برنامه‌های ارتقای کیفیت آموزشی من حیث یک پل مستحکم طوری بکار گرفته شود تا احساس مالکیت، روحیه همکاری، حسن نیت، مسئولیت‌پذیری و... در آن‌ها تقویت گردد. البته در این راستا ریاست عمومی نظارت تعلیمی مسئولیت خاص دارد.

ایجاد و تطبیق میکانیزم سنجش آموزشی شاگردان ایجاب می‌کند که یک‌بار روی معیارهای آموزشی شاگردان مبنی بر مفردات کتب درسی مضامین مختلف غور و بررسی صورت گیرد. ریاست عمومی نظارت تعلیمی نظر به برنامه عملی که دارد، از ریاست محترم تهیه و تألیف کتب درسی تقاضا دارد تا معیارهای آموزشی شاگردان را مبنی بر سطح معلومات، مهارت‌های عملی و تقویت آن‌ها برای هر دوره چون (صنف اول تا سوم یا اصول صنفی)، دوره‌های بعدی: صنف چهارم تا ششم، صنف هفتم تا نهم و بالاخره صنف نهم تا دوازدهم را طوری ارائه نمایند که این معیارها را در پرسشنامه‌های مضمونی گنجانیده و از آن طریق به‌آسانی سطح یادگیری شاگردان را درجه‌بندی و در حین زمان مشکلات و کمبودی‌های مفردات کتب درسی را نیز به‌خوبی تشخیص و دریافت نماییم.

نکته قابل‌ذکر این است که قبل از ایجاد، تطبیق و تحلیل میکانیزم سنجش آموزشی شاگردان، باید سطح و سویه معلمان مضامین مختلف هم در دانش مضمونی، هم در قابلیت‌های تدریس (فن و مهارت‌های تدریس) و نیز اداره صنف باید تشخیص و تثبیت گردد. برای این کار، ریاست عمومی نظارت تعلیمی با کمک و همکاری ریاست محترم تربیه معلم می‌توانند این میکانیزم را تقویت ببخشند. حتمی است که ریاست تربیه معلم

برای تشخیص سطح سوبه و تشخیص مشکلات مسلکی- تخصصی معلمان یا پرسشنامه‌ای مشخصی دارند یا هم توسط Pre-test and Post-test آزمون قبلی و بعدی در ورکشاپ‌ها این کار را انجام می‌دهند، اما دقیق‌تر از این تشخیص و تثبیت سطح سوبه معلمان در مهارت‌های افهام و تفهیم، قوه انتقال مفاهیم به دیگران، استفاده و به‌کارگیری مواد ممد و... است که اعضای مسلکی ریاست عمومی نظارت تعلیمی در جریان تطبیق برنامه‌هایشان در مکاتب/صنف‌ها این کارها را انجام می‌دهند و انعکاسات و نتایج آن را با ریاست محترم تربیه معلم شریک خواهند ساخت.

نکته اساسی و مهم این است که در اکثر لیسه‌های شهری لابراتوارهای مضامین ساینس ایجاد و بعضاً فعال هستند؛ اما اکثریت معلمان ساینس مهارت تجربه نمودن را در مضامین ساینسی به‌خوبی بلد نیستند، این معضل خاطری است که در بسیاری از مکاتب یا معلمان غیر مسلکی، مضامین ساینس را تدریس می‌کنند یا هم اجیرانی بالمقطعی توظیف گردیده‌اند که تا هنوز نتایج کارشان به‌خوبی بررسی نگردیده است و اکثر شاگردان از تدریس مضامین ساینسی شاکی هستند. ریاست عمومی نظارت تعلیمی با داشتن تیم‌های مسلکی یک شیوه خاص فعال‌سازی و مؤثر سازی لابراتوار را روی دست دارد و با کمک و همکاری ریاست محترم مرکز ساینس این شیوه را در همه مکاتب عملی خواهند نمود.

همه مسائل و موضوعاتی که در چند پاراگراف بالا ذکر گردید با ایجاد و تطبیق میکانیزم سنجش آموزشی شاگردان که در حقیقت یک بسته ابزاری است، مورد تجربه و آزمایش قرار خواهند گرفت و نتایج آن را با شرکای وظیفه‌ی یعنی ریاست‌های ذی‌ربط شریک خواهیم ساخت.

چهار روش زیر چون: (SWOT analysis, Study, TNA and Self evaluation) که هر یک از این روش‌ها به‌نوبه خود برای تطبیق برنامه‌های کاری ریاست عمومی نظارت تعلیمی ارزش والای خواهد داشت و از این طریق مشکلات، موانع، چالش‌ها، کمبودی‌ها و نواقص را به‌خوبی تشخیص داده، به‌موقع در حل مشکلات، رفع

نیازمندی‌ها و ارتقای ظرفیت‌ها با همکاری و کمک نهادهای مرتبط و مسئول گام‌های عملی بر خواهد داشت. این روش‌ها به شرح زیر معرفی می‌گردد:

۱. استفاده از روش تحلیلی SWOT یا دریافت وضعیت واقعی کلی مکتب

روش که بنام SWOT مسما است در عرصه مدیریت و ارزیابی برنامه‌های متعدد به گونه یک اصل نهایت مهم و مفید استفاده می‌گردد. به اساس مطالعات که صورت گرفته نتایج محصول این میتود برای پیشرفت برنامه‌ریزی ادارات نقش مهمی داشته است. SWOT از چهار حرف به‌عنوان قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات یا خطرات برگرفته شده است. حرف اول یا S (قوت) یک فکتور داخلی اداره بشمار می‌رود که در موفقیت اجراءات اداره نقشی بسزا دارد. حرف دوم یا W (ضعف) نیز فکتور داخلی بوده و نارسایی‌های داخل یک اداره را منعکس می‌سازد؛ اما حرف سوم یا O (فرصت‌ها) و حرف چهارم یا T (تهدیدات) از جمله فکتورهای بیرونی محسوب می‌گردد که می‌توان از فرصت‌ها برای رفع نقیصه و یا از بین بردن ضعف استفاده نموده، همچنان خطرات یا تهدیدات نیز از فکتورهای بیرونی به حساب می‌آید که تداوم کار اداره و برنامه را تحت شعاع قرار داده و ممکن آن را نابود سازد.

با در نظر داشت اهمیت و موثریت این روش، راه برد تطبیق آن باید در سیستم نظارت تعلیمی نیز به‌طور جدی در نظر گرفته و جنبه عملی آن به همه اعضای نظارت در سطح ولایت و ولسوالی معرفی گردد.

این روش معمولاً در وسط تطبیق برنامه و گاهی هم به شکل دوام‌دار بعد از هر ربع روند پیشرفت کاری را با چهار فاکتور مورد بررسی قرار می‌دهد. این روش را به اشکال مختلف چون: انفرادی، گروهی و دسته‌جمعی بکار می‌برند. همچنان این روش به طریقه‌های چون: مصاحبه، بحث‌های گروهی، ارائه ارقام و معلومات، سوالنامه‌ها و... صورت می‌گیرند.

۲. مطالعه یا Study: این روش معمولاً غرض تشخیص وضعیت و شرایط تطبیق برنامه و چالش‌های که فرا راه آن قرار دارد و نیز دریافت سطح مشکلات در روند تطبیق برنامه‌های مختلف که تعلیم و تربیه یکی از این برنامه‌ها است مورد استفاده قرار دارد.

۳. روش نیازسنجی یا Need Assessment که توضیح آن در بالا آمده است. این روش در برنامه‌های مختلف به اشکال مختلف چون: سروی، سوالنامه، دریافت معلومات و... صورت می‌گیرند؛ و اما در تعلیم و تربیه بیشتر غرض دریافت نیازمندی‌ها، اولویت دادن در برنامه و... به کاربرده می‌شود.

۴. روش ارزیابی خودی یا Self-assessment معمولاً در مکاتب توسط مدیران/ سر معلمان و معاونین و نیز در صنف توسط معلمان انجام می‌شود. ریاست عمومی نظارت تعلیمی برای هر دو روش هم ارزیابی کارکرد اداره مکتب و هم در صنف وضعیت کلی تدریس و آموزش یک ابزار منظم تهیه و در مکاتب عملی خواهند نمود.

سیستم و دوران گزارش دهی نظارت تعلیمی

راپور عبارت از تشریح فعالیت‌ها است که دیده، شنیده یا انجام شده باشد. راپور می‌تواند تحریری و یا شفاهی باشد که در هر دو صورت تا حد ممکن باید مختصر، روشن و دقیق ترتیب شود. در نظارت تعلیمی گزارش دهی دارای اهمیت حائز است و به‌طور کتبی ترتیب می‌گردد. گزارش از مشاهده تدریس معلمین و مدیریت اداره مکتب می‌تواند کمی و کاستی‌ها را شناسایی نموده و در بهبود آن پلان دقیق و مؤثر ترتیب گردد.

سیستم گزارش دهی نظارت تعلیمی از مشاهده تدریس معلمین به سطح هریکی از مکاتب تهیه می‌گردد و برای اینکه گزارش با آمریت معارف ولایت، ریاست معارف ولایت، ریاست عمومی نظارت تعلیمی و ادارات ذی‌ربط در میان گذاشته شود مراحل آتی را می‌گذراند:

در سطح ولسوالی: تیم نظارت مستقر در ولسوالی بعد از نظارت هریکی از مکاتب گزارش آن را به‌طور جداگانه ترتیب و همراه با فورم‌های مشاهده از تدریس معلمین به اساس رشته در آمریت نظارت ثبت دوسیه جداگانه می‌نمایند. هدف عمده ترتیب گزارش جداگانه از هر مکتب مقایسه آن با گزارش دور دوم نظارت و مشاهده از مکاتب است. در ختم هرماه آمر نظارت و ارزیابی گزارش‌های تیم نظارتی را توحید و غرض

اجراات یک کاپی آن به مدیریت معارف آن ولسوالی و کاپی دوم را به آمریت نظارت و ارزیابی ریاست معارف آن ولایت تسلیم می‌نمایند.

در سطح ولایت: آمریت نظارت و ارزیابی مستقر در ریاست‌های معارف ولایات در ختم هرماه گزارش‌های آمریت‌های نظارت و ارزیابی ولسوالی‌ها را به‌طور دقیق مطالعه نموده بعداز ابراز نظر غرض توحید به آمریت هماهنگی نظارت تعلیمی تسلیم می‌نمایند. آمریت هماهنگی مکلفیت توحید گزارش آمریت‌های نظارت و ارزیابی ولسوالی‌ها، تحریر فعالیت‌های ماهوار آن آمریت و ارائه بازخورد (فیدبک) به هر یکی از آمریت‌های ولسوالی‌ها است. بعد از تهیه گزارش یک کاپی آن به ریاست معارف آن ولایت تقدیم می‌دارد تا ریاست مربوطه تصامیم لازم روی یافته نظارت تعلیمی اتخاذ نماید.

همچنان آمریت هماهنگی ولایت مکلف است تا گزارش ربعوار را نیز تهیه و کاپی آن را به ریاست عمومی نظارت تعلیمی بفرستد. ریاست عمومی نظارت تعلیمی بعد از تحلیل همه‌جانبه بازخورد (فیدبک) آن را تهیه می‌دارد تا آمریت‌های نظارت ولایات کیفیت گزارش را بهبود بخشد. در ضمن ریاست عمومی نظارت تعلیمی مکلف است تا ریاست‌های مرکزی وزارت معارف را از موارد مرتبط ذریعه مکتوب تشریحی آگاه نموده تا ایشان در مورد تصامیم لازم اتخاذ نماید.

